

Kavram Boyutunda Yaratıcılık

A. Esra Aslan*

ÖZET

Bu makalede 1913'den 2000 yılına kadar yaratıcılık kavramı gözden geçirilmiş ve sentezlenmiştir. Yaratıcılık farklı tanımlara sahiptir. 1900'lerin başlarında kavram, yaratıcı ürünle sonuçlanan düşünce olarak kabul edilmekteydi. Günümüzde ise, yaratıcılık dört farklı açıdan ele alınmaktadır: (1) Yaratıcı süreç (2) Yaratıcı ürün (3) Yaratıcı birey (4) Yaratıcı ortam.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: *Yaratıcılık, yaratıcı düşünce.*

SUMMARY: *Conceptual Dimensions of Creativity*

In this article the creativity concept has been reviewed and synthesized from 1913 to 2000. Creativity has different descriptions. In the beginning of 1900's creativity was accepted to be the ends of creative products. Recent perceptions of creativity consist of these components: (1) the creative process (2) the creative product (3) the creative person (4) the creative situation.

KEY WORDS: *Creativity, creative thinking.*

GİRİŞ

Yaratıcılık eğitim, sanat ve iş dünyasının farklı gerekçelerle ilgi duyduğu bilişsel bir yetenektir. Uzun yıllardır pek çok araştırma yapılan bu kavram konusunda uzlaşmanın olduğu söylenemez. Bu makalede tarihsel sıra içinde yaratıcılık tanımlamaları ve sonuç bölümünde de tanımların bir sentezi ve tartışması yapılmıştır.

Bilimsel bir kavram küçük bir uzman grubundan topluma yaygınlaştığında tek anlamlılığını yitirir. Her

ilgi grubu konuyu ya da kavramı anlamaya ve yorumlamaya çalışırken kavram, yeni anlamlara dönüşür ve bütünüleşir. Son aşamada kavram herhangi bir birey, bir ilgi grubu ve hatta bir kültür için yeniden bir kullanım düzenliliğine ve tek anlamlılığa kavuşur. Yaratıcılık kavramı için bu süreç tersine işlemiştir. Yaratıcılık herkes için ortak bir kavramdır, bilim adamları genel tarafından kabul edilen bu kavramı mercek altına alıp, çeşitli yönleriyle incelemeye ve tanımlamaya çalışmaktadırlar. Yaratıcılık kavramının çok anlamlı, karmaşık ve biraz da gizemli olması, yerine oturmuş ve kesin bir tanımın kabulüne engel olmaktadır (Rouquette, 1994, s.7).

Yaratıcılık Batı dillerinde "Kreativitaet, creativity" gibi kelimelerle ifade edilmektedir. "Creare" kelimesi Latince'de doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamındadır. Sözcük hareketli dinamik bir süreç olma niteliğini de içermektedir (San, 1985, s.9; Young, 1985, s.77; Oğuzkan ve diğ. 1987, s.2).

YARATICILIĞA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Poincaré (1913) yaratıcı düşüncenin doğmasına ilişkin etkin bir teori geliştirmiştir. Yaratma sürecinde "ani aydınlanmanın, uzun ve bilinçdışı bir ön çalışmanın açık işareti" olduğunu ileri sürmektedir. Aydınlanmadan önceki dinlenme dönemi boyunca düşüncelerin çok sayıda birleşimi bilinçdışı ben (subliminal self) tarafından körlemesine yapılmaktadır. Bu düşüncelerin pek çoğu yararsızdır ve bilinçdışı olarak kalır fakat, kısmen "uyumlu", "yararlı" ve "güzel" olan bir tanesi bilinçli hale gelir. Poincaré, daha sonra bir probleme ilişkin baştaki kuvvetli ön bilincin ve o pozisyonla ilişkili düşüncelerin ele alınması gerektiğini belirtir. Son olarak bilinç dışından doğan çözüm bilinçli olarak değerlendirilir (Akt.Ronning, 1989, s.5; Parnes, 1998, s.5).

*Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

Bu tanımda yaratıcılık, yarı karanlık bir ortamda oluşan düşünceler şeklinde ele alınmakla birlikte, yaratıcı düşünce ürününün mantığa uydurulma aşamasının olduğu vurgulanmaktadır. Poincaré yaratıcılığı ele alırken bilinç dışı süreçlerin işlevleri üzerinde durmaktadır.

Wallas (1926) yaratıcılığı problem çözme süreci olarak kabul edenler arasındadır. Yeni beliren bir düşünce sürecini, "Hazırlık, Kuluçka, Düşüncenin Aydınlanması ve Sonuçların Doğrulanması" evrelerine ayırmaktadır. Bu evreler her zaman aynı sırayı izlememektedir (Ronning, 1989, s.5, 6; Yavuz, 1989, s. 10; Aslan, 1994, s.30).

1. Hazırlık dönemi; Bireyin problemi tanımaya ve öğrenmeye başladığı dönemdir. Problem ile ilgili çeşitli hipotezler arasındaki ilişkileri incelenir. Kişi kendinden önceki çalışmaları eleştirir.
2. Kuluçka dönemi; Bilinç kontrolü bulunmadığından yeni sentezler ortaya çıkar. Mantıklı düşünceden uzaklaşılmasıyla bazı özgün düşünceler bulunabilir.
3. Aydınlanma dönemi; çözümün kişinin zihninde aniden belirdiği bir dönemdir.
4. Sonuçların doğrulanması aşamasında kişi tamamıyla bilinci ve mantığı ile hareket etmektedir. Bulunan çözümdeki yanlışlıklar giderilir ve doğruluğu tekrar gözden geçirilir.

Rossmann (1931) ve Wallas (1962) gibi bilim adamları tarafından "yaratıcılık süreci" açıklanmaya çalışılmaktadır. Wallas için "kuluçka dönemi" Poincaré'den daha yol gösterici ve yapılandırıcıdır. Bireyin kuluçka öncesindeki eğitimini de kapsayan hazırlık eldeki probleme karar vermek kadar problem çözümüne doğru genel bir yönelmedir.

Bilimsel yaratıcılık için yakın zamanlardaki incelemeler Wallas ve Rossmann'ın problem çözmedeki adımları konusunda görüş birliğindedirler (Akt.Ronning ve diğ. 1989, s.5):

1. Problemin seçimi.
2. Problemi çözmeye yönelmiş gayret.
3. Problemi çözmeye yönelik sınırlamalar oluşturma.
4. Sınırlamaları değiştirme.
5. Doğrulama ve detaylandırma.

Buraya kadar olan tanımlar yaratıcı süreçte kişinin zihninde olup bitenlerin çözümlenmesine yöneliktir. Aşağıdaki bazı tanımlar herhangi bir düşüncenin ya da ürünün yeni olarak değerlendirilebilmesi için ne gibi özellikler içermesi gerektiğine ilişkin görüşler içermektedir.

Thurstone (1952)'a göre, toplumun bir düşünceyi yeni olarak değerlendirmesi yaratıcılık için ölçüt olarak alınabilir. Eğer bir düşünür ansızın sonuçları veren ve onun için bazı yenilikler ifade eden bir çözüme ulaşmışsa, bu yaratıcı bir eylemdir. Sanat eseri, yeni bir futbol oyunu, zeki bir satranç taktiği, yeni bir slogan vb. bilişsel üretimler mekanik veya kuramsal alanda bir ürün olmalı veya bir probleme çözüm getirebilmelidir (Akt.Öncü, 1989, s.2).

Stein (1953, s.322) yaratıcılığı ürün boyutunda değerlendirenler arasındadır. Yaratıcılığın içinde olduğu kültürde terimlerle tanımlanması gerektiğini ve o kültür için düşüncenin "yeni ya da yenilik" olması gerektiğini düşünmektedir. Stein, "Yenilik" kavramı için bir ilave daha yapar. Ürün, o zaman diliminde bir grup tarafından tatmin edici, yararlı ya da uygun bulunmalıdır.

Rogers (1954, 1979) yaratıcılığın kendini gerçekleştirme, pozitif benlik imajı ya da kişisel gelişimini sağladığı görüşündedir. Bu anlamda yaratıcılık, bireyin hayatı tüm olarak yaşaması, en üst potansiyele erişme anlamında büyümesi, kişinin yaşam ve deneyimlerinde tam ve güvenli hale gelmesidir.

Ghiselin(1958) genel olarak "yaratıcı olan ürün" ve "olmayan ürün" arasında ayırım yapmaktadır. Ghiselin tarafından yeni bir anlatımın, yeni bir anlam

bütünlüğünün oluşturulduğu yaratım düzeyi üst düzey yaratıcılık, önceden oluşturulmuş bir ürünün yayılmasının ve adaptasyonun görüldüğü ürün düzeyi ise alt düzey yaratıcılık olarak açıklanmaktadır (Akt. Rouquette, 1994, s. 17).

Maslow (1959) "temel yaratıcılık" ve "ikincil yaratıcılık" olarak iki ayrı tür yaratıcılığı tanımlar. Kendiliğinden ortaya çıkan, oyun niteliğindeki yaratıcılık temel yaratıcılıktır; kontrollü, disiplinli, oyun niteliğinde olmayan ise, ikincil yaratıcılıktır (Akt. Rouquette, 1994, s. 14).

Süreç olarak yaratıcılığı ele alan araştırmacılardan biri Harris(1959)'dir. Altı farklı aşamadan söz eder (Akt. Rouquette, 1994, s. 18): (1) İhtiyacın tanınması (2) Bilginin toplanması (3) Bilgiyi işleyen düşünce etkinliği (4) Çözümlerin tasarlanması (5) Doğrulama (6) Uygulamaya koyma.

Yaratıcılığın ortaya çıkmasını engelleyen psikolojik unsurlardan birinin mantık kuralları, diğerinin de bilimsel yöntem olduğunu ileri süren Taylor (1959), yaratıcılığa ait yüz kadar tanımı inceler ve yaratıcılıkta beş düzeyi tanımlar (Akt. Rouquette, 1994, s.14, 15): (1) Anlatımsal yaratıcılık (2) Üretici yaratıcılık (3) Buluşçu yaratıcılık (4) Yenilikçi yaratıcılık (5) Temel prensiplere dayalı yaratıcılık.

Ansızın ortaya çıkan yaratıcı yetenek, içtenlik ve özgürlükten oluşur. Taylor'a göre "Özgür anlatım becerileri", özgünlük ve verimlilikten daha önemlidir. Birey, "anlatım" evresinden becerilerin oluşmasıyla yaratıcılığın verimli evresine geçer. Biçim bakımından başkalarının ürünlerinden pek farklı görünmemekle beraber, yeni bir düzey elde edildiğinde ürün yaratıcı sayılabilir. Yeni şeyler türeten yaratıcılık için verimden söz edilebilir. Bu aşamada varolan parçalar arasında yeni ve olağan dışı ilişkiler kurulur. Diğer bir deyişle, ilişkilerde esneklik vardır. Yenilik getiren yaratıcılık temel ilkeler esas kalmak üzere güçlü soyut kavrama dönüştürme becerisine dayanır. En üstün yaratıcılık "acil durumlarda ortaya çıkan yaratıcılık"tır. Bu

durumda yaratıcılığın dayandığı ilkelerden birinin köklü ve soyut şekli görülür. Taylor için yaratıcı sürecin esasını, deneyimleri yeniden düzenleme, çevreyi farklı şekilde algılama ve benzersiz bir ürün olarak başkalarına sunma oluşturur (Akt. Yavuz, 1989, s. 11; Besis ve Jaqui, 1973, s.25).

1960'ların başlarında Repucci yaratıcılık üzerine literatürde 50-60 arasında tanım saymıştır (Parkhaust, 1999, s.2). Yaratıcılık ile ilgili sistemli, örgütsel ortam ve değişkenlerle yaratıcılığın ilişkisini konu alan çalışmalara 1960'lı yıllarda başlanmıştır.

Cratfield (1961) kuluçka evresinin belki bireyin sezgisi dışında çevreden gelen bazı işaretler ve değişik uğraşlarda bulunurken yeni düşüncelerin doğması sonucu ortaya çıkabileceğini belirtir (Akt. Yavuz, 1989, s.11). Cratfield (1962) "uygunluğa karşıt" bir kavram olarak yaratıcılığı kabul etmekte, bağımsız düşünmeyi yaratıcılıkla eş tutmamaktadır. Ancak bağımsız düşünmenin yaratıcı düşünce için gerekli olduğunu savunmaktadır. Cratfield, deneyimlerine dayanarak yaratıcı kişilerin bağımsız düşünme, stres ve güç koşullar altında işlev gösterebilen, kaygıya fazla duyarlı olmayan, heyecansal süreçlerini daha açıkça ve özgürce ortaya koyabilen, diğerleriyle ilişkilerinde saygınlık kazanmış, ikna etme yeteneği olan, kolayca ve etkili biçimde olanakları harekete geçirebilen aktif ve enerjik, doğal, araştırma güdüsü ve yeteneği olan kendini farklı yollarla ifade edebilen, sanatsal ve duygusal izlenimlerden zevk alabilen bireyler olduklarını belirtmektedir (Akt. Öncü, 1989, s.8).

Mooney (1962) yaratıcılık konusunda ilginç görüşler ileri sürmektedir. Bilimsel buluş, resim, yapıt veya toplumsal örgütlenme gibi çeşitli alanlardaki sorun çözme sürecindeki yaratıcı düşüncenin bilimsel incelemesiyle, yaratıcı düşüncenin oluşumu, kişilik özellikleri, yaratıcılığı destekleyen ya da engelleyen çevre koşullarının farklı inceleme başlıkları olduğunu belirtir. Bu başlıklar (Parnes, 1962, s. 74; Yavuz, 1989, s. 12; Singer, 1998, s. 13):

1. Ortaya çıkan ürün açısından yaratıcılık: Toplumu ve tüketiciyi düşünen yöneticiler yaratıcılığın bu yönü ile ilgilenmektedirler. Toplumdaki bireylerin arasında paylaşılabilecek nesne yaratıcılık ürünleridir.
2. Yaratıcılık süreci: Ressamlar, heykeltıraşlar kısacası sanata yönelik kişiler yaratıcı kişinin, yaratıcılık sürecinde davranışları konusunda içgörü ve sezgi ile yeteneklerini arttırabilecek bilgi ve deneyimi kazandığını düşünmektedir. Bu bilginin edinilmesinden sonra bu tür düşüncüyü kullanabilecek ve geliştirebilecek kişileri saptamayı amaçlar.
3. Yaratıcı kişilik: Psikolog ve personel müdürleri yaratıcıları diğerlerinden ayıran kişilik özelliklerini tanımlamak isterler. İş dünyasında bu gibi kişilerin bulunmasına çalışılır. Yetenek seçiminde yaratıcı kişileri diğerlerinden kesin ve deneysel bir şekilde ayırt edebilmekle ilgilidirler.
4. Çevre veya ortam özellikleri: Çevre yaklaşımı, personel bakımı düzeni ya da kültürel fiziksel çevre değişimlerinden ötürü ortaya çıkacak sorunların tanımlanması ve açıklanmasıyla ilgilidir. Sosyolog, antropolog, kültür tarihçileri, bireyleri ve grupları etkileyen çevre koşullarını saptamaya çalışırlar. Burada bulunmak istenen ölçüt hangi çevre faktörlerinin yaratıcı ürünün doğmasına neden olacağıdır.

Hausman (1964, s.20) "her gerçek yenilik yaratıcı faaliyetin işaretidir" diyecek kadar iddialıydı. Pek çok araştırmacı tanıma çok geniş olması nedeniyle itiraz etmiştir. Hausman daha sonra, gerçek yenilik kavramına "herhangi bir çeşitte ya da biçimde, başlangıcından farklı yaratıcı sürecin sonucu elde edilen karakter" açıklamasıyla sınırlama getirmiştir.

Stein (1967)'a göre, yaratıcılık sürecinde üç evre vardır. Birey önce "hipotezler" oluşturur. İkinci evrede "hipotezlerin ispatı" aşaması gelir. Üçüncü evre ise, iletişimin veya ürünün başkalarının gözlerinin önüne serilip, "tepkilerinin alınmasıdır" (Akt. Yavuz, 1989, s.11). Stein'in yaratıcı düşünce sürecine ilişkin iddiaları

ile Wallas'ın bundan 41 yıl önceki görüşleri arasında paralellik bulunmaktadır.

Rogers (1972)'a göre yaratıcılık özgül bir alanla sınırlandırılmaz. Yağlı boya tablo yapma, senfoni besteleme, yeni bir işkence aleti geliştirme, insan ilişkilerinde yeni bir yaklaşım bulma, yeni bir terapi süreci geliştirme, bir çocuğun icat ettiği yeni bir oyun, Einstein'ın rölativite teorisini formüle etmesi arasında yaratıcı süreç yönünden temelde bir fark yoktur. "İyi" ya da "kötü" yaratıcılık diye bir şey yoktur. "Bir insan acıyı azaltmak için, diğeri daha katı bir işkence yöntemi bulmak için çalışır. Her ikisi de yaratıcı eylemlerdir, fakat toplumsal değerleri farklıdır (Akt. Sungur, 1992, s.52). Yaratıcılık tanımıyla Rogers bir yapı olarak yaratıcılıktan çok, yeni bir ürünün oluşturulmasındaki faaliyeti, diğer yandan da bireyin o konudaki özgünlüğünü ortaya çıkaran süreci vurgulamaktadır.

Yaratıcılık ölçümü, eğitimi, tanımlanması vb. yaratıcılığın çok farklı boyutlarında çalışan bilim adamı Torrance, yaratıcılığı şöyle tanımlamaktadır (Torrance, 1974, s.8):

Yaratıcılık; sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine mevcut olmayan elemanlara, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözümler arama tahminler yapma ve eksikliklerle ilgili olarak hipotezler kurma ya da hipotezleri değiştirme çözüm yollarından birini seçme ve deneme, yeniden deneme, daha sonra da sonuçları ortaya koymadır.

Yaratıcılığı süreç boyutunda ele alan Torrance, satır arasında yaratıcı bireyin bilişsel ve kişilik özelliklerini de sunmaktadır. Yaratıcı kişilerin çevrelerindeki olaylara bakış açısı, düşünme biçimleri ile normal yetenekli bireylerden farklılık göstermektedir. Yaratıcı düşünceli bireyler problemlere sistematik bir yaklaşım göstermektedirler. Bu da konuyu değerli ve önemli kılmaktadır.

Yaratıcı süreçte bilim adamları tarafından bir takım ortak noktalar saptanmış olmasının yanı sıra, üründe bireyin özgün izlerini taşıyan bir yön bulunmaktadır.

Yaratıcılık tümüyle bireyin markasını etiketini taşır. Bu ne sadece bir materyal ne de bireyin kendisidir. Bu ikisinin etkileşimidir (Busse; Mansfield, 1977, s. 106).

Welsch (1981), Repucci'den yirmi yıl sonra geniş bir literatür taraması yaptığında yaratıcılığın kapsamındaki görevlerin bir meydan okuma olduğunu ve tanımlar arasında bunun dışında da ortak bir yön olmadığını belirtir. Standart bir tanımlamanın olmaması "yaratıcılığın ne olup ne olmadığını" ayırt edilmesini imkânsızlaştırmaktadır ve bunun sonucunda eğitimciler de yaratıcılığın gelişimini bilinçli şekilde sağlayamamaktadırlar (Akt. Parkhaust, 1999, s.2).

Carroll ve Howieson (1986, s.209) yaratıcılığı şöyle tanımlamaktadırlar.

Yaratıcılık hakkında konuşulduğunda ya akademik yetenek ya da sanatsal üstünlüğü ayırt edici bir süreç tanımlanmaktadır. Yaratıcı düşünce, yeteneği ve performansı zenginleştiren akademik ya da sanatsal alandaki üstünlüğün yardımı ile ortaya çıkabilir ve kişilik değişkenleri ile problem çözme yaklaşımının bir bileşimi olabilir ama bu durum bireyin yaratıcı şekilde davranacağına garanti değildir. Yaratıcılık, bireyin yakınsak (convergent) ve ıraksak (divergent) düşünce stillerine yatkınlığının ötesindedir.

Torrance (1988, s.72) yaratıcılığın doğasına ilişkin görüşlerinde yaratıcı olan ve olmayan ürünler için bir sınır tanımlamaktadır. Bu sınır "mantıklı, yaratıcı düşün"dür. Araştırmacı yaratıcılığın ne tür bir süreçten geçerse geçsin, ürün haline geldiğinde mantığa uygunluk taşıması gerektiğini belirtmektedir.

Slammy'nin psikoloji sözlüğünde şu tanım verilmektedir: "Yaratıcılık, sosyo-kültürel çevreye çok sıkı bir şekilde bağımlı olan, her yaşta, her bireyde potansiyel olarak bulunan yaratma yeteneğidir. Bu kendini gerçekleştirmeye ilişkin doğal eğilim, elverişli koşulları gerektirir. Sosyal olgunluk ve ortalamadan sapma korkusu yaratıcılığın engelleridir (Akt. Öncü, 1989, s.2).

Yaratma sürecinde bireyden bireye değişen birtakım işlemlerden sonra farklı ve bazen de şaşırtıcı bir ürünün ortaya çıkışında açıklanamayan ve tanımlanamayan bir bölüm vardır. Yaratıcılığın mantıklı olmayan bu yüzü nöro-psikoloji, biyokimya ve diğer bilimlerden araştırılan fiziksel faktörlerin arasındaki etkileşime dayanmaktadır. Bu araştırmalar sadece yaratıcılığın tanımlanmasına değil, aynı zamanda düşünme ve öğrenmenin de daha iyi anlaşılmasına neden olmaktadır. İnsanların neden ve nasıl yarattıklarının anlaşılması birtakım bilinç dışı süreçlerin açığa çıkarılmasını sağlamaktadır. Yaratıcılık kelime olarak belki de "dünyayı başka şekilde anlama, sürece farklı şekilde girdi verme, bir bütün sistem olarak fonksiyonda bulunmaktır". Bugün için mantıklı olmayan faktörlerle ilgilenilmesinin, yaratıcılık araştırmalarının ilk dönemlerinde olduğu bilinmektedir. Beyin hemisferleri arasındaki ilişkiye ait pek çok çalışmada olduğu gibi hayli yoruma dayalı tartışmaya açık olduğu söylenebilir (Treffinger, 1996, s.7).

Yaratıcılığa bilişsel ve mantıklı bir olgu olarak yaklaşan araştırmacılar, kavramı bir kişinin aklını ve zekasını özgün ve üretime dönük kullanması olarak açıklamaktadırlar. Bu yaklaşımda yaratıcılık bir çeşit düşünme, neden bulma, çağırışım yapma ve problem çözme faaliyetidir. Bazı kişisel yaklaşımlar öncelikle sözel ya da semantik davranışlara, diğerleri de sözel olmayan ve şekilsel davranışlara daha fazla önem vermektedirler (De Bono, 1995, s.4; Treffinger, 1996, s.5).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sözcük olarak yaratıcılık, "doğurmak, yaratmak, meydana getirmek" anlamlarını içermektedir. Yaratıcı süreçteki adımlarda ortak olan sıralama, üzerinde çalışılacak problemin tespiti, yeniden tanımlanması, çeşitli çözüm çabaları ve buna ilişkin hipotezlerin kurulması ve çözüm yollarından birinin denenmesi ve sonucun doğrulandıktan sonra ortaya konulması gelmektedir. Yaratıcı düşünce sürecinde, çözümün ani

olarak bireyin zihninde belirmesinden önceki duraklama döneminde bilinç altında olup biten birtakım süreçler olduğu vurgulanmaktadır. Bu süreçler bazı kişilere yaratıcılığın mantık dışı özellikler içerdiğini düşündürmüştür ve bu gibi düşüncelere yaratıcılık üzerinde çalışılmaya başlanan ilk yıllarda rastlanmaktadır.

Bilimsel yaratıcılık üzerinde yapılan incelemelerde problem seçimi çözüm çabaları ve problemi çözmeye yönelik sıralamalar ve doğrulama adımlarının olduğu saptanmıştır. Yaratıcı süreçte, üçüncü aşamada probleme çok sayıda ve farklı boyutta çözüm yolları düşünme ve dördüncü aşamada da farklı sentezler yapabilme bireyi yaratıcı ürüne götürmektedir. Yaratıcı düşünce yapısındaki bilimsel düşünce sürecine paralellik olması konuya daha fazla önem kazandırmaktadır. Ayrıca yaratıcılığı bireyin kendini gerçekleştirme aracı, potansiyelini tam olarak kullanma, yaşam deneyimlerinden bütün olarak yararlanabilme olarak kabul edenler de bulunmaktadır.

Yaratıcılığın 1960'lı yıllardan sonra sistemli birtakım bilgi birikimine ulaştığını görülmektedir. Günümüzde kavram "Ortaya çıkan ürün, Süreç, Yaratıcı kişilik ve yaratıcılığı geliştirecek ortam" olmak üzere dört boyutta ele alınmaktadır. 1990'lı yıllara gelindiğinde yaratıcılığın ortaya çıkmış, diğer bir deyişle ifade bulmuş ya da ürün olarak henüz ortaya çıkmamış formlarından söz edilmektedir.

Sonuç olarak, yaratıcılık yeni, özgün ve beceriye dayalı bir ürün olarak ortaya çıkmış veya henüz ürüne dönüşmemiş, kendine özgü bir problem çözme sürecini içeren, kişinin zeka unsurlarını da özgün ve üretime dönük kullandığı bir bilişsel yetenek olarak tanımlanabilir. Kavramın tanımlanmasının insanlığa yarar sağlayacak ürünlerin ortaya çıkışına olanak tanıyacak bir eylem olduğu düşünülürse seksen yılı aşkın sürdürülen bilimsel çalışmaların önemi daha iyi anlaşılacaktır.

KAYNAKLAR

- Aslan, A.E. (1994) Yaratıcı düşünceli bireylerin psikolojik ihtiyaçları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bessis, P., Jaqui, H. (1973) **Yaratıcılık Nedir?** Çev. Gürbaşkan, S. İstanbul: İstanbul Reklam Yay. No.23.
- Busse, T., Mansfield, R. (1977) Theories of the creative process: a review and perspective. **Journal of Creative Behavior**, Vol. 11, No.2, 105-108.
- Carroll, J., Howieson, N. (1986) Recognizing creative thinking talent in the classroom. **Roeper Review**, Vol. 15, No. 1, 209-212.
- De Bono, E. (1995) **Serious Creativity**. London: Penguin Press.
- Hausman, C.R. (1964) Spontaneity: its irrationality and its reality. **Journal of Creative Behavior**, Vol. 33, No.1, 1-22.
- Oğuzkan, Ş., Özgür D., Tür, G., Tezcan, E. (1987). **Anaokullarında Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri**. 1. Basım, Ankara: Bilim Yayınları.
- Öncü, T. (1989) Torrance Yaratıcı Düşünce Testleri ve Wartegg-Biedma Kişilik Testi aracılığıyla 7-11 yaş çocuklarının yaratıcılığı ve kişilik yapılarının arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Parkhurst, B.H. (1999) Confusion, lack of consensus and the definition of creativity as a construct. **Journal of Creative Behavior**, Vol. 33, No.1, 1-22.

- Parnes, S., Harding, H. F. (1962) **A Source Book for Creative Thinking**. Charles Scribner's Co.
- Parnes, S. J. (1988) **Vizioning**. New York: DOK.
- Rogers, C.R. (1959) Toward a theory of creativity. **Review of General Semantics**, Vol. 11, 249-260.
- _____. (1979) **Freedom to Learn**. Columbus. OH: Merrill.
- Ronning, R.R. and others (Ed.). (1989). **Handbook of Creativity**. New York: Plenum Press.
- Rouquette, Michel, Louis, (1994). **Yaratıcılık**. Çev. Gürbüz , I., İstanbul: İletişim Yayınları.
- San, İ. (1985). **Sanat ve Eğitim**. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayınları, Ankara.
- Singer, D. G., Singer, J. L. (1998) **Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi**, İstanbul: Gendaş.
- Sungur, N. (1992). **Yaratıcı Düşünce**, İstanbul: Özgür yayınları.
- Stein, M.L.(1953) Creativity and culture, **Journal of Psychology**, Vol. 36, 311-322.
- Torrance, E. P. (1974). **Torrance Test of Creative Thinking, Verbal Tests Forms A and B (Figural A and B)**. IL: Scholastic Service Inc. Bensenville.
- _____. (1988). The nature of creativity as manifest in its testing, R.J. Sternberg, (Ed.) **The Nature of Creativity**, NJ.
- Treffinger, D.J. (1996). **Dimensions of Creativity**, Florida: Florida Center for Creative Learning Co.
- Yavuz, H. (Yavuzer), (1989). **Yaratıcılık**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını No.451.
- Young, G. J. (1985). What is creativity, **Journal of Creative Behavior**, Vol. 19, No.2, 77-87.